

GEPARK HEUVELRUG
(in ontwikkeling)

Heuvelrug Zuid - Geopad 086 – Het Remmersteinse Bos

11-08-2019

Een bijdrage van Stichting Nationaal Landschapskundig Museum Telluris , [H.A. Visscher](#)

Op Geopad naar het Remmersteinse Bos bij Rhenen

**waar een klein maar vrij hoog stuwwalplateau ons vooral boeit
door zijn microreliëf en lanen**

Deze wandelgids brengt je naar het op een stuwwalplateau gelegen Remmersteinse Bos. De brochure is aflevering 086 van een reeks gewijd aan gebieden waar ook de bodem en het reliëf ons duidelijk laten zien welke invloed natuurlijke processen en de mens er op de ontwikkeling hadden. Aangegeven wordt waaruit een en ander valt af te leiden.

Speciale aandacht krijgt daarbij een route waar dit goed kan worden waargenomen en we dus op Geopad kunnen gaan. Het meest interessant zijn:

- de steilere stuwwalflanken,
- een markant dalletje,
- het microreliëf en
- enkele oude lanen.

De informatie is gebaseerd op veldverkenningen en onderzoeksresultaten. In sommige gevallen zijn meerdere mogelijke verklaringen gegeven voor het ontstaan van aardkundige verschijnselen. Niet alles namelijk werd al grondig onderzocht en niet altijd zijn bepaalde mogelijke oorzaken uit te sluiten.

Inhoud

Voorwoord	3
Om welk en wat voor gebied gaat het?	3
De natuurlijke ontwikkeling.....	3
De invloed van de mens.....	6
En nu op Geopad.....	9
Samenvatting.....	11

6 foto s, 6 cm hoog

Voorwoord

Wie wil weten waardoor een gebied werd zoals het nu is, kan veel hebben aan hetgeen de Aarde erover vertelt. Zowel de grond onder onze voeten als het reliëf om ons heen bieden daar vaak allerlei informatie over. Daarbij tonen ze behalve effecten van natuurlijke processen ook de invloed die de mens op de ontwikkelingen uitoefende.

Om profijt te hebben van de informatiebron Aarde moeten wij haar taal wel verstaan. Bij een wandeling naar het Remmersteinse Bos kan deze brochure dan als een soort tolk fungeren. Ze is aflevering 085 van een reeks vergelijkbare uitgaven over gebieden waar de bodem- en reliëfkenmerken ons veel te zeggen hebben.

In elke aflevering wordt eerst iets over de ligging en aard van het betreffende gebied meegedeeld. Dan volgt een hoofdstuk over de natuurlijke processen die er plaatsvonden en de invloed die de mens op de ontwikkeling van het gebied had. Hierna worden nog twee wandelroutes beschreven waar bodem en reliëf de geschetste ontwikkeling duidelijk laten zien. Een dergelijke route wordt wel Geopad genoemd.

De reeks brochures met beschrijvingen van zulke routes verschijnt dan ook onder het motto 'Op Geopad'. Om het gebruik van de brochures te vergemakkelijken worden de teksten van de afleveringen telkens met een aantal situatieschetsen verduidelijkt.

Om welk en wat voor gebied gaat het?

Het wandelgebied is een deel van de bosrijke Utrechtse Heuvelrug dat ongeveer drie kilometer van de oude stad Rhenen is gelegen. De langste door Scandinavisch landijs gevormde stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug toont zich grotendeels als een vrij hoog plateau, waarvan een welving tot ruim 51 meter boven N.A.P. reikt.

Aan de zuid-zuidoostkant scheidt een vrij diepe vallei het plateau van andere stuwwalkruinen. Zowel deze vallei als enkele dalletjes aan de noordkant van het plateau zijn door smeltwater geaccentueerde laagten van de stuwwal. Bovenaan de westelijke flanken van het plateau liggen enkele grafheuvels, terwijl elders lokaal allerlei ander microreliëf voorkomt. Het op de meeste plaatsen al vrij oude bosgebied is ontsloten door een netwerk van rechte of bochtige lanen en paden van sterk uiteenlopende lengte.

Op het oostelijke deel van het plateau, de Paasheuvel, wordt een rechthoekige lanenkruising geaccentueerd door een rond bergje met daaromheen een minirotonde. In de zuidoosthoek van het bosgebied staat bij de vallei een vroeg 20ste-eeuws landhuis. Aan de westzijde van het plateau werd een bosgedeelte ingericht als begraafplaats. Het op gestuwde afzettingen gelegen bosgebied wordt zowel bij het rivierengebied als langs de Gelderse Vallei geflankeerd door smeltwaterafzettingen met een zacht glooiend oppervlak. De grond is er overwegend agrarisch in gebruik.

De natuurlijke ontwikkeling

De invloed van landijs

Het Remmersteinse Bos ligt op de Utrechtse Heuvelrug. Zo noemt men het in de provincie Utrecht gelegen deel van een hooggelegen natuurrijke zone, die van de Gooise kust tot voorbij Rhenen reikt. Kenmerkend voor deze zone is de aanwezigheid van een enkele kilometers breed en plaatselijk tientallen meters hoog rugsysteem. Dat is overwegend met bos en heide is begroeid, terwijl er ook vrij grote oppervlakten bebouwd raakten.

Evenals de hoogten van het aangrenzende Gooi dankt de Utrechtse Heuvelrug zijn ontstaan primair aan de Scandinavische landijsmassa's. Die breiden zich zo'n 150.000 jaar geleden over een groot deel van Nederland uit. Vanuit het gebied waar we nu de Gelderse of Centrale Vallei vinden schoven ze allerlei eerder door water (en wind) neergelegde afzettingen opzij.

Die sedimenten kruiden dan scholsgewijs tegen andere afzettingen omhoog. Zo ontstonden om de Centrale Vallei zogenaamde stuwwallen. In het noordelijke deel van de Utrechtse Heuvelrug stuwde het landijs de afzettingen op tot een aantal afzonderlijke kleinere hoogten.

Ten zuiden daarvan begint ongeveer op de lijn Den Dolder - Amersfoort een 34 kilometer lange stuwwal, die tot voorbij Rhenen reikt. Het is deze stuwwal waarop ook een deel van het wandelgebied ligt. In Rhenen en omgeving is de langste stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug vrij smal, maar wel markant. Daarbij manifesteert hij zich als een banaanachtige flauwe boog, waarvan de holle zijde zich aan de kant van de Gelderse Vallei bevindt. De ligging van deze stuwwalboog weerspiegelt contouren van de ijslob die in het zuidelijke deel van de Gelderse Vallei doordrong.

Het oppervlak van de stuwwal vertoonde aanvankelijk bundels kleinere ruggen. Die lagen min of meer in elkaars verlengde en waren van elkaar gescheiden door pasachtige dwarslaagten. Het zich via de Gelderse Vallei uitbreidende landijs heeft de stuwwallen die het vormde ook tijdelijk overdekt. Hierbij werd het oppervlak ervan étagegewijs geëgaliseerd. De oorzaak hiervan was waarschijnlijk een laagsgewijze uitbreiding van zogenaamde landijstongen. Die uitbreiding was des te groter naarmate het ijs minder tegendruk van het voordien gevormde stuwwallichaam ondervond.

Door de glaciële egalisatieprocessen vertoont het oppervlak van de stuwwallen terrassen en plateaus. Dat bleek kenmerkend voor een belangrijk deel van deze glaciële ruggen. Gezien hun wijze van ontstaan zouden ze daarom schaafterrassen en -plateaus kunnen worden genoemd. In het gebied van Rhenen en omgeving herinnert aan de glaciële egalisatieprocessen een aantal plateaus, die tot 47 à 51 meter boven N.A.P. reiken.

Het Remmersteinse Bos ligt goeddeels op zo'n plateau. Daarbij valt op dat de lengterichting ervan de as van de stuwwal vrijwel loodrecht snijdt. Aan de westkant wordt het plateau op ongeveer 33 meter boven N.A.P. geflankeerd door een klein terras. Tussen de kruinen van de plateaus bevinden zich min of meer dwarslaagten, die als passen fungeren. De plateaus en dwarslaagten vormen samen een gelede rug. Het Remmersteinse plateau wordt aan beide zijden door een pas van andere stuwwalkruinen gescheiden. De zuidelijke pas is verreweg het markantst en ligt ruim tien meter beneden de plateau kruin.

De invloed van smeltwater

Scandinavisch landijs van de voorlaatste ijstijd, het Salien, stuwde oudere bodems van waar nu de Gelderse vallei ligt op tot de heuvelrug. Daarnaast hebben smeltwater en de wind een rol gespeeld bij de vormgeving van de stuwwallen van de rug. Smeltwater deed dit uiteraard bij de verdwijning van het landijs. In de laatste koude tijd, het *Weichselien*, dat 10.000 jaar geleden eindigde, werden soms ook dikke pakketten sneeuw ijs gevormd.

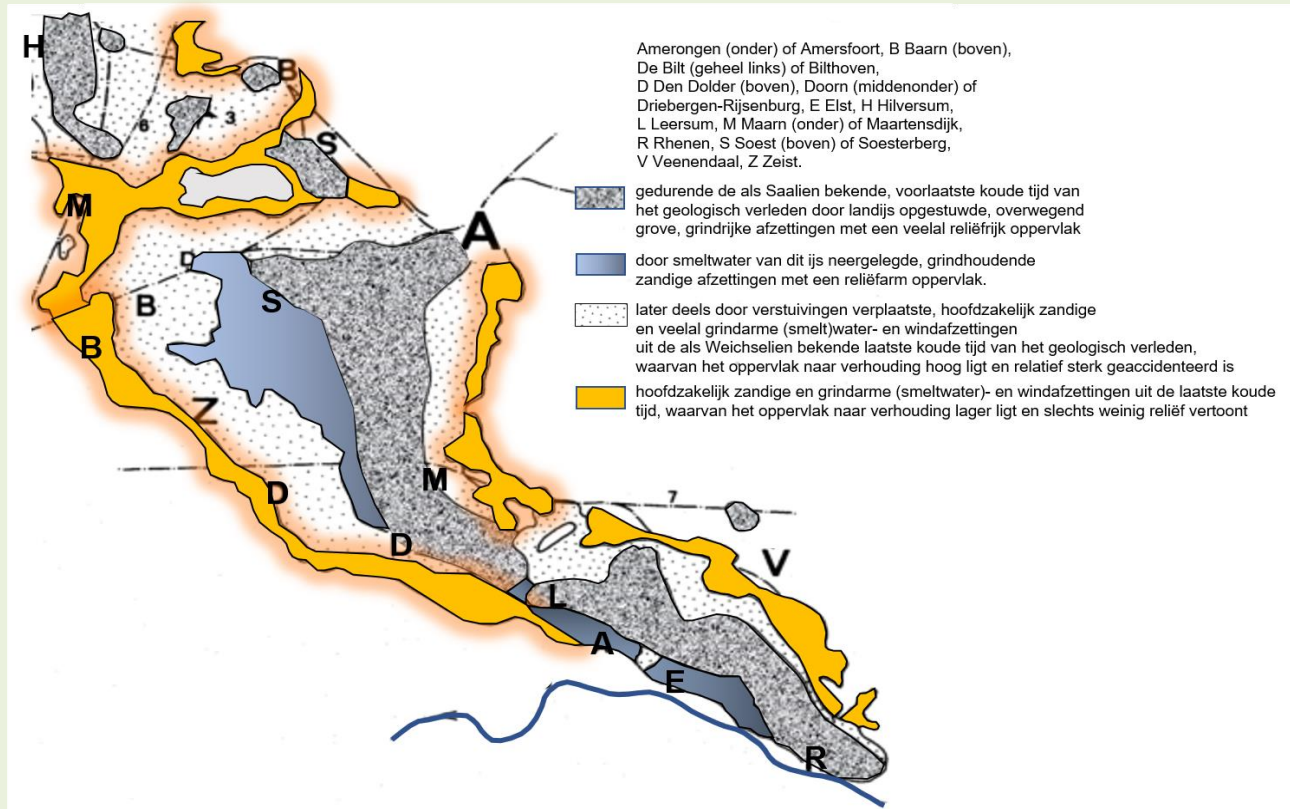
Het ijssmeltwater vergrootte de (dwars)laagten van het stuwwalreliëf tot valleien. Vooral in de laatste ijstijd speelde het sneeuws smeltwater een belangrijke rol bij de (verdere) vorming van kleinere dalen. De vallei- en dalvorming was slechts goed mogelijk wanneer begroeiing (vrijwel) ontbrak en bodemijs water belette snel diep in de ondergrond weg te zakken. Onder de huidige omstandigheden is alleen op steile hellingen zonder begroeiing sprake van watererosie. Evenals een aantal andere natuurlijke passen van de Utrechtse Heuvelrug waren die bij het wandelgebied dwarslaagten van de stuwwal. Die werden door ijssmeltwater zodanig uitgediept dat ze meer op een dal gingen lijken.

Op stuwwallen als die van de Utrechtse Heuvelrug komt ook allerlei natuurlijk lijkend microreliëf voor dat door smeltwater kan zijn ontstaan. Het meest tot de verbeelding spreken de (reeksen) kommetjes die op sommige bolle hellinggedeelten te zien zijn.

Op kaart 2 wordt indicatief aangegeven waar ze in het wandelgebied zijn aangetroffen. Gezien de ligging van de geschetste geofenomenen op bolle stuwwaloppervlakken is het niet vreemd te veronderstellen dat hun ontstaan verband hield met de rek die het ijs er ondervond.

Dit wordt begrijpelijk als we ons realiseren dat die rek leidde tot het ontstaan van spleten en deze zich bij het afsmelten van het ijs verwijdden tot kloven. Smeltwater dat in de kloven stortte kan dan immers de ondergrond hebben uitgekolk. Bovenaan de zuidflank van het Remmersteinse plateau verdienen enkele grotere kuilen speciale aandacht. Het zijn ovale schotels met een lemige bodem. Onderin de grootste bevindt zich een kleine ronde kom. Elders in de terreindepressie is lokaal wat (organisch) afval gestort.

Kaart 1: De ondergrond van de Utrechtse Heuvelrug

Op het globale overzichtskaartje is te zien, dat de langste door landijs gevormde stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug in het wandelgebied van het noordwesten uit gezien iets naar rechts buigt. Daarbij toont de stuwwal zich als een vrij hoog plateau, dat tot ruim 51 meter boven N.A.P. reikt. Op het kaartje is ook te zien dat de stuwwallen van de heuvelrug vrijwel geheel worden omgeven door jongere smeltwater- en windafzettingen. Het oppervlak ervan kan aan de zijde van de Gelderse Vallei grotendeels worden gekenschetst als een laag gelegen terras dat bij Leersum het breedst is.

Zuidelijk van de grootste kuil is een ondiepe geul te zien. Enkele tientallen meters ten oosten van de grootste kuil ligt een wat kleinere ovale terreindepressie en in de nabijheid daarvan een klein kommetje. Beide liggen verscholen in het bos.

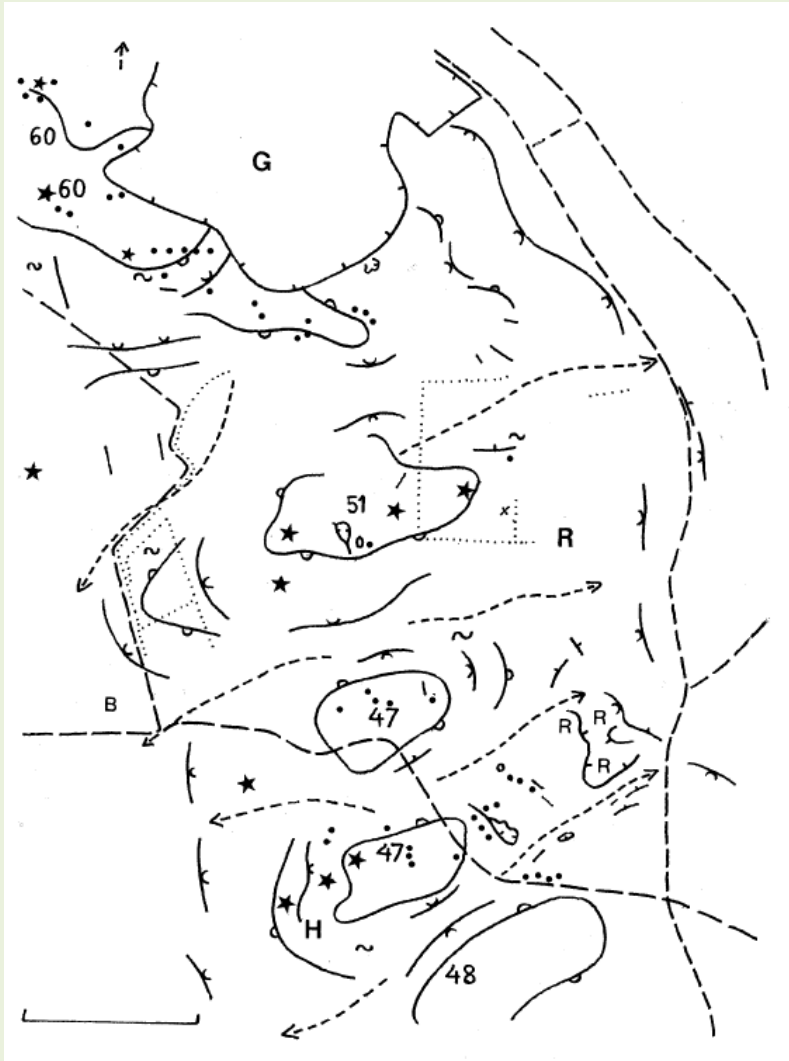
Aan de noordkant van het wandelgebied zijn enkele kommetjes vanaf de paden goed te zien. Het smeltwater spreidde het overwegend grofzandige en grindrijke materiaal dat het via de dalen meenam voor een belangrijk deel onderaan de buitenflanken van de stuwwallen over de ondergrond uit. Op deze wijze ontstonden vanuit de dalmondingen lage welvingen van grindrijke afzettingen met waaierachtige contouren. Voor zover deze door ijssmeltwater werden gedeponereerd worden ze *sandur* (of *sandr*) genoemd. Een Nederlandse term hiervoor zou kunnen zijn (ijs)smeltwaterwaaiers.

Bij de Rijn werd de gordel ijssmeltwaterwaaiers tot een hoogte van 11 a 15 meter boven N.A.P. door de grote rivieren versmald. Als gevolg hiervan eindigt het oppervlak ervan op dat niveau nu met een metershoge steile flank.

Aan de oostelijke binnenkant van het stuwwalgedeelte kwam het grove materiaal dat het smeltwater via de dalen afvoerde terecht in het zuidelijke tongbekken van de Gelderse Vallei. Het glooiend oppervlak van de afzettingen die zo ontstonden is aanmerkelijk minder steil dan dat van de noordoostelijke stuwwalflanken.

In enkele koude, droge fasen van de laatste ijstijd heeft de wind plaatselijk (fijn) zand over de stuwwallen en smeltwaterafzettingen van de Utrechtse Heuvelrug uitgespreid. In het wandelgebied was dit echter niet of nauwelijks het geval.

Kaart 2: Het reliëf van het Remmersteitse Bos en omgeving

B Begraafplaats,
G Voormalige grote groeve
 Kwintelooyen,
H Huis De Hught,
R Huis Remmerstein,
 R Verblijfsrecreatieterrein "Thymse
 Berg"
 (Graf)heuvel

Van enkele stuwwalkruinen is de hoogteligging in meters boven N.A.P. vermeld. Microreliëf werd slechts indicatief aangegeven. Bovendien kon het voorkomen ervan nog niet overal worden nagegaan.

Ter hoogte van het Remmersteitse Bos draait de verreweg langste stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug van het noordwesten uit gezien wat naar rechts. Daarbij toont het stuwwaloppervlak zich als een tamelijk groot en vrij hoog plateau. De lengterichting daarvan staat vrijwel loodrecht op de as van de heuvelrug. Het Remmersteitse plateau wordt aan beide zijden door een pas van andere stuwwalculminaties gescheiden. De zuidelijke pas is het meest markant en ligt ruim tien meter beneden de plateaुरूin. Vanuit de passen lopen valleien naar het rivierengebied en de

Gelderse Vallei. Enkele sterk heuvelachtige delen van het stuwwaloppervlak worden plaatselijk verlevendigd door kleine kommen of geultjes. Bovenaan de westelijke flanken van het plateau liggen enkele grafheuvels.

De invloed van de mens

De invloed van boerengemeenschappen

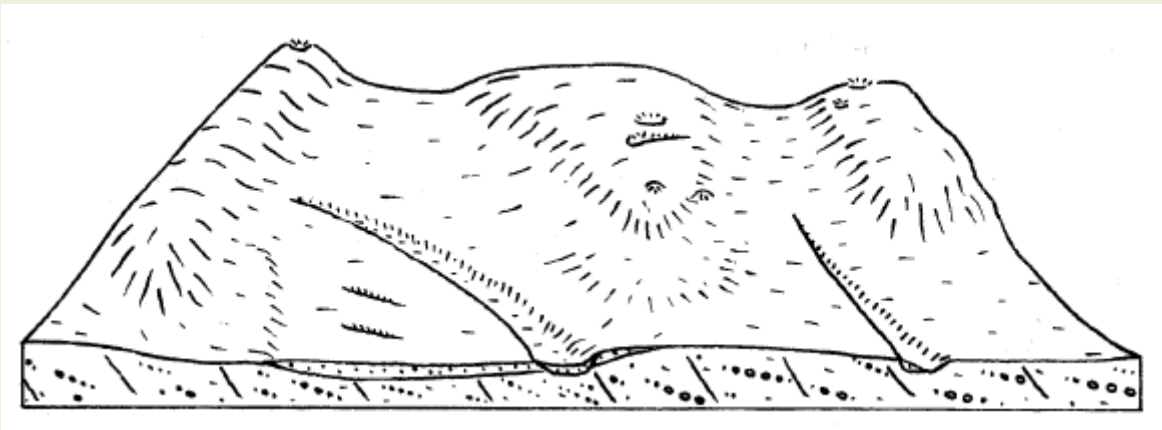
Op de Utrechtse Heuvelrug is de mens al vele tienduizenden jaren actief geweest. Van deze activiteit getuigen tienduizenden, ja zelfs enkele honderdduizenden jaren oude (vuur)stenen werktuigen, die te Leersum en in de groeven bij Veenendaal en Rhenen werden ontdekt. En verder onder meer talrijke grafheuvels, die over vrijwel de gehele lengte van de heuvelrug worden aangetroffen.

Tussen Driebergen en Rhenen vinden we ze vooral op de zuid(west)elijke flanken van de grote rug. Sommige grafheuvels zijn pas betrekkelijk kortgeleden ontdekt. Zo werden er bij Elst in 1970 en 1971 nog een aantal gevonden. Ze stammen uit het eind van de Nieuwe Steentijd en de Bronstijd. Veel grafheuvels zijn inmiddels gerestaureerd. In het kader hiervan werden ze ontdaan van bomen en struiken, omdat de wortels ervan het bodemarchief kunnen aantasten.

Een ander resultaat van de menselijke activiteiten uit het verdere verleden vormen de onder meer bij Elst en Remmerden gevonden relictten van complexen omwalde prehistorische akkertjes. Die komen waarschijnlijk ook voor in het noordoostelijk deel van het wandelgebied. De prehistorische akkercomplexen dateren waarschijnlijk voornamelijk uit de laatste acht eeuwen voor onze jaartelling. Dat wil zeggen dat er veelal in de late bronstijd, ijzertijd en/of het begin van de Romeinse Tijd op geboerd werd. Sommige omwalde akkertjes kunnen echter wat jonger zijn. Vermoedelijk exploiteerde elke boerderij zo'n 25 omwalde akkertjes.

Omdat men meende dat de Kelten op het voormalige bouwland boerden werden de complexen omwalde akkertjes celtic fields genoemd. De Kelten hebben ze echter over het algemeen niet bewerkt. Een weinig gebruikte, Nederlandse naam voor celtic fields is raatakkers. De netwerken om de afzonderlijke akkertjes gelegen wallen doen namelijk aan honingraten denken. Celtic fields zijn tot op heden vrijwel alleen ten noorden van de grote rivieren aangetroffen. Buiten de Utrechtse Heuvelrug vindt men ze er onder andere bij het Drentse Zeijen en Rolde, Overijsselse Holten en de Veluwe dorpen Schaveren, Vaassen en Meulunteren.

Kaart 3: Het reliëf aan de westzijde van het Remmersteinse Bos

Van de geomorfologische gesteldheid zijn alleen de karakteristieke weergegeven. Het plaatje is dus geen gedetailleerde maar een gegeneraliseerde weergave van het reliëf vanuit het westen gezien. Afgebeeld is het westelijk deel van het Remmersteinse stuwwalplateau. Dit tot ruim 51 meter boven N.A.P. reikende glaciale plateau wordt zowel aan de noord- als zuidzijde geflankeerd door een pas, waarvan de zuidelijke het meest markant is.

De invloed van grootgrondbezitters.

Onderaan de Utrechtse Heuvelrug zijn op diverse plaatsen restanten gevonden van een aantal middeleeuwse kastelen of versterkte huizen. Bij het wandelgebied waren dat die van het omgrachte kasteel Remmerstein. Volgens een 18de-eeuwse afbeelding was de burcht een rechthoekige woontoren met een zadeldak. Oud is nu nog een eind 18de-eeuwse ronde duiventoren.

Tot het landgoed van het voormalige kasteel Remmerstein behoort ook het westelijk ervan gelegen plateauachtige stuwwalgedeelte. Hier werd mogelijk al in de achttiende eeuw een bos met een overwegend rechthoekig stelsel van lanen aangelegd. Vier van die lanen ontmoeten elkaar bij een rond heuveltje waar omheen gelopen kan worden. In het midden van de 19de eeuw had het

Remmersteinse Bos al vrijwel zijn huidige omvang. Veel percelen werden er gemarkeerd door aarden walletjes.

Omstreeks 1912 verrees op een zuidoostflank van het beboste stuwwalgedeelte het nog bestaande Huis Remmerstein. Het vertoont zowel kenmerken van de Engelse cottage- als Amsterdamse Schoolstijl. Daarbij vallen vooral de met een roedeverdeling verlevendigde raampartij op en de op verschillende hoogten beginnende rieten kap. Architect van dit boeiende geheel was S. de Clerq.

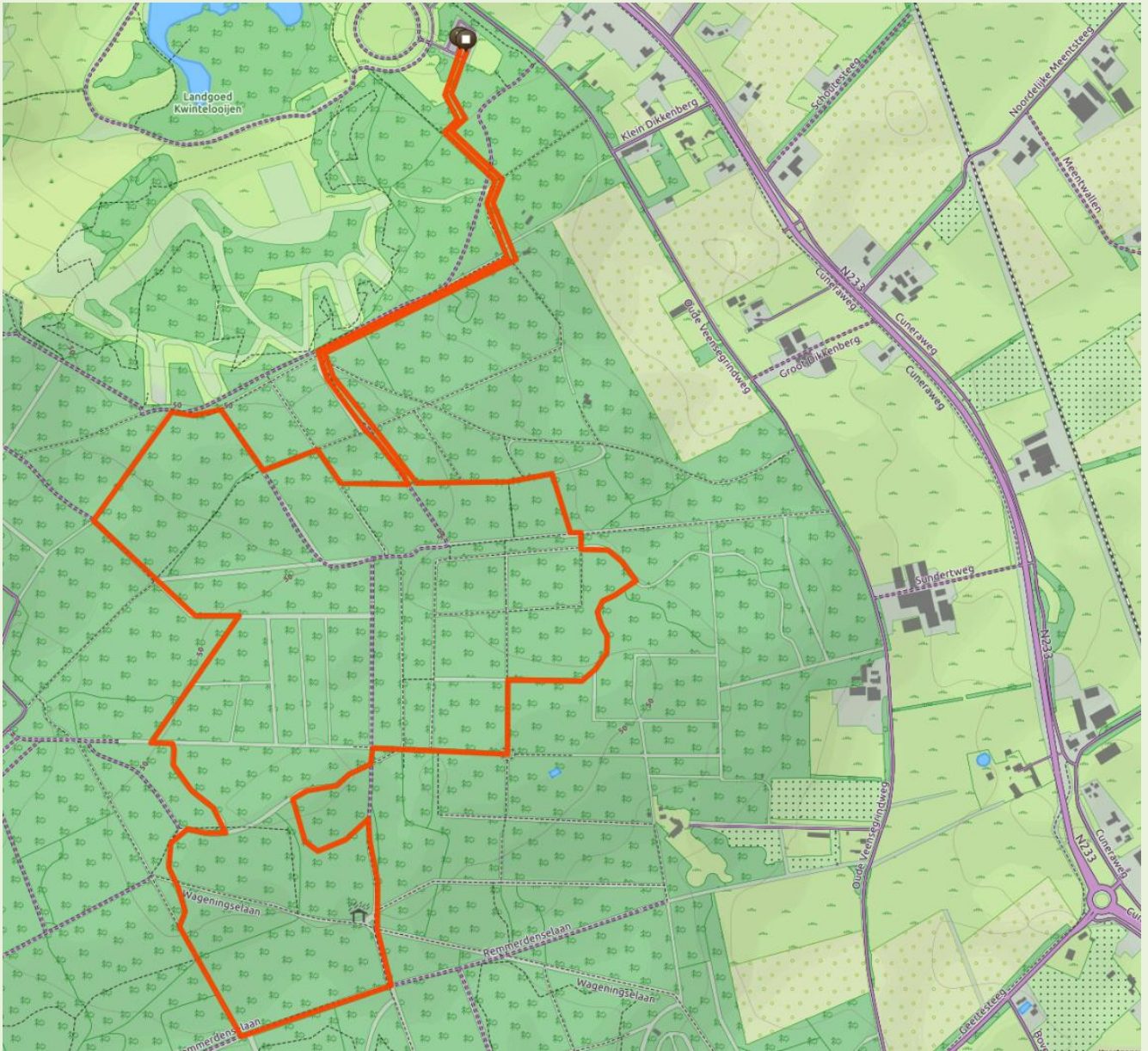
Bij het huis ligt een door D. F. Tersteeg ontworpen geometrische tuin met terrassen, bassins en pergola's. Het huis is bereikbaar via een oprijlaan, waarvan de entree wordt gemarkeerd door een groot toegangshek. Bij het begin van de laan staan enkele dienstwoningen. Bijna een kilometer ten zuidoosten van de woontoren Remmerstein stond het kasteel Valkenburg, waarover slechts weinig bekend is. Uit een oude afbeelding blijkt dat tot het gebouwencomplex van Valkenburg onder meer een ronde toren behoorde.

Noordelijk van Remmerstein ligt het ten dele door een grootschalige ontgronding 'in de diepte' verdwenen landgoed Dikkenberg. Hier was eveneens al vrij vroeg sprake van herbebossing. Tot laat in de 19de eeuw bleef er ook nog een flinke oppervlakte heide behouden.

En nu op Geopad

Wie al wandelend een representatief beeld van het Remmersteinse Bos en omgeving wil krijgen adviseren we het hierna beschreven tracé te lopen. Het volgt ten dele een geel markeerde route. In de grote voormalige groeve ten noorden van het gebied kan geparkeerd worden.

Door de wandeling krijgen we een goed beeld van het Remmersteinse plateau en het noordelijk aangrenzend stuwwalgedeelte. Daarbij valt op dat veel percelen door aarden walletjes worden gemarkeerd. Verder zien we onder meer twee grote ovale kuilen en enkele ronde bergjes.

Route 6,1 km. Voor de GPS RouteYou versie, klik [hier](#).

1. Bij de bushalte Klein Dikkenberg kunnen we via een smal weggetje al snel de bossen bereiken. Daarbij wordt de Veense Grintweg gekruist. Aan de overkant begint een laan van het landgoed Dikkenberg. We volgen deze langzaam klimmend ruim vijfhonderd meter. Rechts achter ons loopt een pad dat bij het parkeerterrein van de voormalige groeve Kwintelooyen begint. Waar het pad bij de route komt slaan we linksaf.

2. Het geopad volgt dan enkele honderden meters een vrij steil gedeelte van de stuwwalflank. Vervolgens gaat het op een scheve T-kruising rechtsaf. Dit betekent dat we de stuwwal nu diagonaal beklimmen tot aan zijn kruin. Daarna slaat de route opnieuw bij een scheve T-kruising rechtsaf. Even

later bereiken we een vrijwel rechthoekige kruising, waar we bij de rand van de stuwwalkruin enkele kommetjes zien.

3. Op de kruising slaan we linksaf om even verderop weer rechtsaf te gaan. Het geopad zigzagt dan over een ongeveer 48 meter boven N.A.P. gelegen deel van de stuwwalkruin naar de bovenrand van de voormalige groeve Kwintelooijen. We komen daardoor weer terecht op de laan, die we eerder op een lager niveau verlieten. De route gaat die laan links weer even volgen. Al na honderd meter slaat het geopad opnieuw linksaf.

4. Het geopad gaat nu afdalen naar het begin van een vallei, waar we voor de derde keer linksaf gaan. We volgen dan een zandweg die aan de rechterzijde wordt geflankeerd door een aarden walletje. De weg brengt ons naar de overzijde van de vallei, waar hij schuin naar links knikt. Even later gaan we rechts de noordwestflank van het stuwwalplateau volgen. Daarop ligt een groot deel van het Remmersteinse Bos. Na enkele honderden meters komen we bij een rechte west-oost lopende zandweg.

5. Aan de overkant van de weg slaan we schuin linksaf. Een bochtig deel van de route leidt ons dan eerst naar de ruim 50 meter boven N.A.P. gelegen kruin van het Remmersteinse stuwwalplateau. Vervolgens dalen we de zuidelijke flank ervan af. Intussen loopt de route langs een twee grafheuvels (). Bovendien kruist het bochtige deel van het geopad enkele wegen en paden.

6. De afdaling eindigt in een valleiachtige laagte. Daar vormen een pas en twee van daaruit gevormde dalen een scheiding tussen het Remmersteinse plateau en een zuidelijker gelegen glaciale hoogte. Door de laagte loopt de Remmerdse Laan, die we links enkele honderden meters gaan volgen. Aan de linkerkant van de laan loopt over een grote lengte een aarden walletje. De route gaat verder over de Remmerdse Laan tot een rechthoekige kruising waar we linksaf slaan.

7. Een hoofdontsluiting van het bosgebied brengt ons dan voorbij een knik naar rechts terug naar de kruin van het Remmersteinse plateau. Vrijwel bovenaan de plateauflank gaan we linksaf een ommetje maken. Daar gaat de route langs twee ovale terreindepressies die aan de rechterkant liggen. De kleinste kom ligt verscholen in het bos. Iets verderop leidt een geultje naar de grotere terreindepressie. Die kunnen we van dichtbij bekijken door tweemaal rechtsaf te slaan. Onderin de grotere terreindepressie is een afzonderlijk kommetje te onderscheiden. Bij een scheve T-kruising eindigt de hoofdontsluiting die we zojuist verlieten. Tegenover de kruising trekt een markant rond grafheuveltje () onze aandacht. Links van de kruising gaan we al na enkele tientallen meters rechtsaf om een oostwaarts lopende (verjongde) laan te volgen. Deze leidt ons naar een kleine rotonde van een rechthoekige kruising. De rotonde omgeeft een bergje (), dat aan de rand van de stuwwalkruin werd opgeworpen.

8. Bij het bergje buigt de route naar links om tweehonderd meter verderop weer naar rechts te gaan. We beginnen dan geleidelijk aan een afdaling van de noordelijke plateauflank. Het wandelpad draait al snel naar links en wat verderop bij een smeltwaterdalletje weer wat naar rechts. Onderin het dalletje gaat de route even zigzaggen. Ze loopt ook enkele tientallen meters over een lange rechte zandweg. Op deze weg slaan we rechtsaf om enkele honderden meters verderop op een T-kruising weer linksaf te gaan.

9. Niet lang daarna komt het geopad uit bij de eerste scheve T-kruising die we tegenkwamen. We kunnen dan terug naar de bushalte of naar de parkeerplaats waar de wandeling begon. Dit betekent dat ongeveer een kilometer van de route ook omgekeerd wordt gelopen.

Samenvatting

Afzettingen, weg- en opschuivend Scandinavisch landijs was zo'n 150.000 jaar geleden primair verantwoordelijk voor het ontstaan van de Utrechtse Heuvelrug. Het vormde er enkele stuwwallen van sterk uiteenlopende lengte en hoogte. Als het ijs de stuwwal ook tijdelijk overdekte werden delen ervan vlak geschaafd. Er ontstonden dan plateaus en terrassen.

Het wandelgebied ligt op de verreweg langste en hoogste stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug. Die loopt van Amersfoort via Doom naar Rhenen en eindigt abrupt enkele kilometers ten oosten van de laatstgenoemde plaats. In het wandelgebied toont de stuwwal zich voornamelijk als een plateau. Dat reikt tot ongeveer 51 meter boven N.A.P. en wordt aan de westkant wordt geflankeerd door een terras.

De lengtes van het plateau snijdt de hoofdrichting van de stuwwal vrijwel loodrecht. Het plateau ligt op de overgang van twee delen van de stuwwal: een wnw-ozo georiënteerd deel en het banaanachtige deel dat het meest zuidelijk deel markeert.

Smeltwater vergrootte de laagten van de stuwwal tot valleien. Bovendien vormde het een enkel markant dalletje. Verder was het waarschijnlijk verantwoordelijk voor het ontstaan van de lokaal voorkomende kommetjes en kleine geulen. Speciale aandacht verdient de aanwezigheid van enkele grotere ovale kuilen bovenaan de zuidelijke plateauflank.

Bovenaan de westflank van het plateau herinneren enkele grafheuvels aan de prehistorische mens.

In historische tijd waren de eigenaren van de landgoederen Remmerstein en Dikkenberg van grote invloed op de landschapontwikkeling. Op Remmerstein stond onderaan de heuvelrug lange tijd een omgrachte woontoren.

De huidige bossen van het wandelgebied werden voor een belangrijk deel in de 18de of 19de eeuw aangelegd. Kenmerkend voor de oudere bossen van Remmerstein is de aanwezigheid van een overwegend rechthoekig lanenstelsel. Daar en ook elders op Remmerstein werden veel bospercelen gemarkeerd door aarden walletjes.

Aan de noordwestrand van het wandelgebied is in de tweede helft van de 20ste eeuw een groot deel van het landgoed Dikkenberg diep ontgrond. Aldus ontstond het imposante bekken Kwintelooijen, dat na de afgedwongen beëindiging van de afgraving werd ingericht als natuur- en recreatiegebied.

Aan de noordoostkant van het wandelgebied zijn de Oude Veense Grindweg en Cuneraweg oude interlokale verbindingen. Die lopen evenwijdig aan elkaar onderlangs de stuwwalflank en daarbij gelegen smeltwaterwaaiers. Bij de twee wegen kwam gaandeweg veel agrarische bebouwing te staan.

Alle rechten met betrekking tot de tekst en het kaartmateriaal uit deze uitgave berusten bij stichting Telluris. Persoonlijk gebruik van de uitgave is toegestaan maar niet voor zakelijke en commerciële doeleinden tenzij dit schriftelijk met de rechthebbende(n) is overeen gekomen.

Voor de foto's is de rechthebbende Stichting Geopark Heuvelrug i.o. of haar rechtsopvolger.